
Agata Michalska-Olek

adwokat

Jędrzej Zaremba

aplikant adwokacki przy Wielkopolskiej Izbie Adwokackiej

Status prawny osób z niepełnosprawnością w Polsce na podstawie obowiązujących regulacji prawnych z uwzględnieniem porównania strategii w tym zakresie w Republice Austriackiej oraz Republice Czeskiej

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest porównaniu polskich regulacji prawnych dotyczących polityki państwowej prowadzonej wobec osób z niepełnosprawnością oraz wydanych w realizacji Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych dokumentów strategii polityki wobec osób niepełnosprawnych w Republice Austrii oraz Republice Czech. Artykuł wskazuje na polskie regulacje konstytucyjne, ustawowe oraz inne dokumenty, takie jak Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, dotyczące sytuacji prawnej osób z niepełnosprawnością. Jednocześnie artykuł, dokonując analizy ramowych założeń polityki ogólnokrajowej, założeń oraz celów i ich realizacji zawartych w dokumentach strategii Republiki Austriackiej oraz Republiki Czeskiej, wskazuje na silną potrzebę sformułowania polskiego dokumentu zawierającego strategię prowadzenia polityki ogólnokrajowej wobec osób z niepełnosprawnością. Artykuł zwraca też uwagę na silne osadzenie dokumentów austriackich i czeskich w Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych. W dalszej części autorzy dokonują analizy konkretnych celów oraz metod obecnych w dokumentach strategii czeskiej i austriackiej. Następnie pojawiają się wnioski odnośnie do możliwości adaptacji rozwiązań przyjmowanych w austriackiej i czeskiej strategii do polskiego dokumentu strategii na rzecz osób z niepełnosprawnością. Artykuł kończy się konkluzją, że analizowane w niniejszym piśmie dokumenty Narodowego Planu Działania Osób Niepełnosprawnych Republiki Austriackiej oraz Narodowego Planu Promocji Równych Szans Osób Niepełnosprawnych Republiki Czeskiej należy uznać za przydatne dla autorów tworzonego dokumentu polskiej strategii polityki ogólnokrajowej w stosunku do osób niepełnosprawnych. W szczególności austriacki Narodowy Plan, nowoczesny i zawierający bardziej szczegółowe i precyzyjne regulacje programu działania w celu integracji osób niepełnosprawnych, powinien stanowić pomoc dla osób tworzących bliźniaczy polski dokument.

Słowa kluczowe: niepełnosprawność, zagadnienia prawne, regulacje w przepisach, konwencja, standardy ochrony prawnej, rozwiązywanie kwestii podejścia państwa do osób niepełnosprawnych, uchwalenie ustaw zgodnie z dyrektywami unijnymi, wdrażanie rozwiązań prawnych

Legal status of disabled people in Poland's regulations with regards to Republic of Austria and Czech Republic's regulation and strategy of disabled people policy

Abstract

This article concerns of Polish regulations devoted to disabled people and as well the nationwide state policy devoted to disabled people as a result of implementation of United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities in Republic of Austria and Czech Republic. The article analyzes Polish regulations devoted to people with disability as Polish constitution, the bills connected with disabled people rights, and other documents as well as The Bill of People with Disability Rights. Simultaneously, the article analyzes the main assumption of Austrian and Czech documents established as a result of implementation of United Nations Convention that are devoted to rights of people with disabilities. The article shows also a strong need of implementation of such a document in Poland. This article shows that Austrian and Czech strategy is embedded in United Nation Convention. This article presents the aims of Polish, Austrian and Czech policy in the matters of disabled people and methods that are suitable to achieve this aims. The article ends with a thesis that the Austrian and Czech documents are very helpful with preparing the Polish document containing the strategy of policy in the matters of disable people.

Keywords: disability, legal issues, adjustment of provisions, Convention, legal protection standards, addressing the issue of state approach to persons with disabilities, adoption of legal acts in accordance with EU directives, implementation of legal solutions

Wstęp

Omówienie strategii i planów działań w zakresie regulacji prawnych dotyczących osób z niepełnosprawnością jest bardzo istotne dla systemu każdego z państw. Odnosząc się do obecnych regulacji, musimy zwłaszcza przedstawić, jak poszczególne rozwiązania prawne zostały wprowadzone do systemu prawnego w Polsce i w jaki sposób funkcjonują. Kwestię tę regulowała w pierwszej kolejności Konwencja NZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych z 2006 r. 13 grudnia 2006 r. została przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyjęta Konwencja NZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Rząd Polski podpisał konwencję 20 marca 2007 r. Ustawa ratyfikująca konwencję została uchwalona 15 czerwca 2012 r., natomiast jej uroczysta ratyfikacja przez Prezydenta RP miała miejsce 6 września 2012 r. Część państw-sygnatariuszy konwencji wydała specjalne dokumenty przewidujące strategię ogólnokrajowej polityki wobec osób z niepełnosprawnością. Wśród nich znalazły się: Narodowy Plan Działania dla

Osób Niepełnosprawnych na lata 2012–2020, Strategia Rządu we wdrażaniu Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych Republiki Austriackiej oraz Narodowy Plan Promocji Równych Szans wobec Osób z Niepełnosprawnością na lata 2015–2020 – strategia Republiki Czeskiej w zakresie ogólnokrajowej polityki wobec osób z niepełnosprawnością, ustanowiona w Republice Czeskiej. 26 września 2016 r., podczas wystąpienia Pani Elżbiety Rafalskiej – Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na konferencji z okazji Jubileuszu 25-lecia systemu wsparcia osób z niepełnosprawnością, zapowiedziano rozpoczęcie prac zmierzających do opracowania założeń do Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnością oraz Narodowego Programu Zatrudnienia Osób z Niepełnosprawnością.

W niniejszym artykule zostaną przedstawione elementy strategii polityki ogólnokrajowej wobec osób z niepełnosprawnością w Republice Austriackiej oraz w Republice Czeskiej, zawarte w wyżej wymienionych dokumentach oraz ewentualne wnioski odnośnie do zaadaptowania wzorcowych rozwiązań znajdujących się w tych dokumentach do przygotowywanej polskiej strategii polityki ogólnokrajowej wobec osób z niepełnosprawnością.

Polska polityka wobec osób z niepełnosprawnością

Podstawy prawne polskich uregulowań dotyczących osób z niepełnosprawnością mają swoje korzenie w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. Zgodnie z art. 68 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej władze publiczne są zobowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym oraz osobom w podeszłym wieku. Według art. 69 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej osobom niepełnosprawnym władze publiczne udzielają, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej. Nadto, w kontekście osób niepełnosprawnych, należy również wspomnieć o art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej statuującym równość wszystkich osób wobec prawa, a także o art. 30 Konstytucji, zgodnie z którym każdy człowiek posiada niezbywalną godność. Sytuację osób z niepełnosprawnością w Polsce regulują przede wszystkim akty prawne, takie jak ustawy o: rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zatrudnieniu oraz przeciwdziałaniu bezrobociu, powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, systemie ubezpieczeń społecznych¹.

Należy mieć na uwadze, iż już w 1993 r. Rada Ministrów przyjęła Rządowy Program Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych i ich Integracji ze Społeczeństwem. Plan ten obejmuje działanie w zakresie: usuwania barier funkcjonalnych, edukacji i szkolenia, zatrudnienia, zapobiegania niepełnosprawności,

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483

rehabilitacji, regulacji prawnych, działalności badawczej, przygotowywania normalizacji, współpracy z organizacjami samorządowymi i pozarządowymi, działania w zakresie kultury, sztuki i sportu.

Istotnym elementem systemu ochrony praw osób z niepełnosprawnością stanowi przyjęta w 1997 r. w drodze uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, określająca prawa osób niepełnosprawnych do dostępu do dóbr i usług umożliwiających pełne uczestnictwo w życiu społecznym, dostępu do leczenia i opieki medycznej, diagnostyki, rehabilitacji i edukacji leczniczej, do świadczeń zdrowotnych, dostępu do wszechstronnej rehabilitacji społecznej, nauki w szkołach razem z pełnosprawnymi rówieśnikami, pomocy pedagogicznej oraz psychologicznej, zatrudnienia na otwartym rynku pracy, zabezpieczenia społecznego uwzględniającego konieczność ponoszenia zwiększonych kosztów społecznych, życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych, w tym dostępu do urzędów, punktów wyborczych i obiektów użyteczności publicznej, swobodnego przemieszczania się i powszechnego korzystania ze środków transportu, posiadania samorządnej reprezentacji środowiska oraz konsultowania z nim wszelkich projektów aktów prawnych dotyczących osób z niepełnosprawnością, pełnego uczestnictwa w życiu publicznym, społecznym, kulturalnym, artystycznym, sportowym, rekreacyjnym i turystycznym odpowiednio do zainteresowań i potrzeb².

Jednocześnie wskazać należy, że 15 czerwca 2012 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę ratyfikującą Konwencję Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych, natomiast uroczysta ratyfikacja konwencji przez Prezydenta RP odbyła się w dniu 6 września 2012 r. Należy uznać, iż ratyfikowanie tej konwencji stanowi przełom w sankcjonowaniu praw osób z niepełnosprawnością w polskim porządku prawnym i otwiera drogę do uchwalania przepisów kompatybilnych z systemami wprowadzonymi w innych państwach Unii Europejskiej. Należy pozytywnie ocenić działania ustawodawcy podejmowane na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat, w szczególności od momentu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej (1 maja 2004 r.)³.

Niemniej jednak należy zauważyć, że Rzeczpospolita Polska jeszcze nie posiada wdrożonego, nowoczesnego, aktualnego i dostosowanego do nowego stanu faktycznego, istniejącego po ratyfikacji Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych, ogólnokrajowego dokumentu wyznaczającego kierunki polityki państwowej wobec osób niepełnosprawnych, w przeciwieństwie do analizowanych powyżej krajów, takich jak Republika Austriacka czy Republika Czeska. Jednolite akty prawne, konweniujące ze sobą przepisy,

² Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, Monitor Polski 1997, Nr 50, poz. 475

³ Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., Dz. U. 2012, poz. 1169

z pewnością przyczynią się do pełnej aktualizacji systemu prawnego dotyczące osób z niepełnosprawnością w takim samym odniesieniu, jak ma to miejsce w analizowanych w niniejszym artykule dwóch pozostałych krajach.

Jednocześnie wskazać należy, że podczas wystąpienia Pani Elżbiety Rafalskiej – Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na konferencji z okazji Jubileuszu 25-lecia systemu wsparcia osób niepełnosprawnych, która odbyła się 26 września 2016 r. w Sali Kolumnowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, zapowiedziano rozpoczęcie prac zmierzających do opracowania założeń do Strategii na Rzecz Osób Niepełnosprawnych oraz Narodowego Programu Zatrudnienia Osób Niepełnosprawnych⁴.

Narodowy Plan Działania dla Osób Niepełnosprawnych na lata 2012–2020. Strategia Rządu we wdrażaniu Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych – strategia Republiki Austriackiej w zakresie polityki ogólnokrajowej wobec osób niepełnosprawnych

W Austrii dokumentem stanowiącym ramy dla implementacji Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych jest Narodowy Plan Działania dla Osób Niepełnosprawnych 2012–2020. Strategia Rządu we wdrażaniu Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych, przyjęta przez rząd austriacki 24 lipca 2012 r.

Jednocześnie korzenie austriackiej polityki wobec niepełnosprawnych mają swoje umocowanie konstytucyjne i zostały wprowadzone do Federalnej Ustawy Konstytucyjnej Republiki Austrii w 1997 r. Według art. 7 Federalnej Ustawy Konstytucyjnej nikt nie może być dyskryminowany z powodu niepełnosprawności. Zgodnie z treścią tego przepisu, Republika Austriacka, w tym władze centralne i samorządowe, są zobowiązane traktować osoby niepełnosprawne i pełnosprawne na równi we wszystkich dziedzinach życia codziennego.

Dokument Narodowego Planu Działania dla Osób Niepełnosprawnych stwierdza, że do dyskryminacji osób niepełnosprawnych może dochodzić nie tylko poprzez działania faktyczne, ale również poprzez dyskryminację werbalną. Autorzy Narodowego Planu Działania zauważają, że w austriackim ustawodawstwie dominuje przestarzałe nazewnictwo dotyczące osób z niepełnosprawnością. Dokument ten przewiduje zatem podjęcie działań zmierzających do zmiany przestarzałej siatki pojęciowej dotyczącej osób z niepełnosprawnością w ustawodawstwie austriackim. Plan przewiduje przeprowadzenie badania wszystkich aktów

⁴ <http://www.watchdogpfron.pl/zapowiedz-strategii-na-rzecz-osob-niepelnosprawnych-oraz-narodowego-program-zatrudnienia-osob-niepelnosprawnych>, [dostęp z dnia: 04.08.2017]

prawnych pod kątem przestarzałego nazewnictwa pojęć prawnych dotyczących osób z niepełnosprawnością, jak również wprowadzenia stosownych zapisów odnośnie do siatki pojęciowej dotyczącej osób z niepełnosprawnością w wytycznych legislacyjnych dla austriackiego prawodawcy⁵.

Austriacka polityka wobec osób z niepełnosprawnością w ostatnich 20. latach była wyznaczana przez pojęcia praw człowieka oraz praw równościowych. Główną zasadą polityki jest traktowanie osób z niepełnosprawnością nie jako potrzebujących pomocy, ale jako osób, które powinny uczestniczyć w pełni w tym, co do zaoferowania ma życie w społeczeństwie.

Kamieniami milowymi austriackiej polityki wobec osób z niepełnosprawnością są Federalna Ustawa o Równości Osób Niepełnosprawnych oraz Ustawa o Zatrudnieniu Niepełnosprawnych. Jednocześnie politykę tę wspiera austriacki Rzecznik Praw Osób Niepełnosprawnych.

Należy też podkreślić, iż istnieje wysoki odsetek spraw dotyczących osób z niepełnosprawnością, które kończą się na etapie mediacyjnym, będącym obligatoryjnym przed wszczęciem postępowania sądowego, bowiem w 2012 r. już na etapie mediacyjnym zakończyła się blisko połowa (47,2%) spraw osób z niepełnosprawnością⁶.

Plan przewiduje następujące działania: zwiększanie świadomości prawnej dotyczącej ustawodawstwa antydyskryminacyjnego oraz rozbudowywanie instrumentów prawnych zapobiegających dyskryminacji. Środkami przewidzianymi na osiągnięcie tych celów są: wszczęcie dyskusji dotyczącej dyskryminacji, podejmowanie działań propagujących wiedzę o prawach równościowych osób z niepełnosprawnością, polepszanie możliwości dochodzenia praw przez niepełnosprawnych na gruncie pozwów zbiorowych, dokonywanie zbiorów orzecznictwa sądowego dotyczącego osób z niepełnosprawnością, propagowanie pozytywnych przykładów działań Rzecznika Osób Niepełnosprawnych.

W zakresie sprawowania opieki nad osobami niepełnosprawnymi naczelną zasadą austriackiej polityki wobec osób z niepełnosprawnością jest dostosowanie polityki prowadzonej przez państwa do konkretnych przypadków indywidualnych osób, nie zaś przewidywanie generalnych działań dla określonych rodzajowo problemów związanych z niepełnosprawnością. Spowodowało to w Austrii zwiększenie liczby pracowników zajmujących się osobami z niepełnosprawnością z jednoczesnym brakiem wzrostu liczby pracowników zajmujących się ogólnie określonymi rodzajowo problemami związanymi z egzystencją osób z niepełnosprawnością. Innym podkreślanym akcentem austriackiej polityki dotyczącej osób z niepełnosprawnością jest szansa – tak długo, jak to jest możliwe – jak

⁵ National Action Plan on Disability 2012–2020, Strategy of Austrian Federal Government for the Implementation of the UN Disability Rights Convention, Federal Ministry of Labour Social Affairs and Consumer Protection Stubering 1,1010 Vienna, 2012

⁶ Ibidem

najpełniejszego urzeczywistniania prawa do samodzielnego podejmowania decyzji poprzez osoby z niepełnosprawnością na przykład w dziedzinach związanych z leczeniem czy też z dostosowaniem mieszkania. Niemniej autorzy Planu widzą możliwość do rozbudowywania tego aspektu na drodze legislacyjnej, bowiem dotychczasowe instrumenty istnieją głównie na gruncie prawa cywilnego. Polityka państwa ma zmierzać do realizacji zasady niezależności osób z niepełnosprawnością, zgodnie z treścią art. 19 Konwencji Narodów Zjednoczonych. Tym samym celami polityki państwowej w wyżej wskazanym zakresie jest przede wszystkim dostosowanie pomocy dla niepełnosprawnych do ich indywidualnych potrzeb oraz przydawanie wagi samodzielnemu podejmowaniu decyzji przez niepełnosprawnych. Środkami zaplanowanymi przez autorów aktu są: wprowadzanie poprawek do ustawodawstwa dotyczącego osób niepełnosprawnych właśnie z udziałem niepełnosprawnych, stworzenie ustawodawczego modelu podejmowania decyzji przez osoby niepełnosprawne w zakresie decydowania o sobie⁷.

Jednocześnie autorzy Planu zauważają niebezpieczeństwo narażenia osób niepełnosprawnych na wykorzystywanie oraz przemoc. W tym zakresie poczynione zostały w Austrii zabiegi dotyczące pomocy psychologicznej oraz socjalnej dla pokrzywdzonych zarówno w postępowaniach karnych przed austriackimi sądami, jak i w postępowaniach cywilnych, w których występują osoby z niepełnosprawnością. Celami polityki państwowej, prowadzonej przez Austrię, są: rozwijanie sieci organizacji zapobiegających przemocy i wykorzystaniu osób z niepełnosprawnością, rozwijanie pomocy wobec osób z niepełnosprawnością, rozpoczęcie dyskusji publicznej dotyczącej tematu przemocy oraz wykorzystania osób niepełnosprawnych. Środkami do osiągnięcia tych celów są: powoływanie lokalnych punktów oferujących pomoc osobom niepełnosprawnym zagrożonym przemocą i wykorzystaniem, rozpowszechnianie informacji dotyczących osób z niepełnosprawnością wśród austriackich sędziów sądów powszechnych, wspieranie organizacji zajmujących się osobami z niepełnosprawnością oraz zwiększanie państwowej opieki nad takimi osobami⁸.

Strategia Republiki Austriackiej obejmuje również ochronę praw osób z niepełnosprawnością, którym grozi ograniczenie wolności w związku z koniecznością ich hospitalizacji oraz pobytu na oddziałach psychiatrycznych szpitali. Polityka austriacka ma w tym zakresie na celu zapobieganie zbyt wczesnej hospitalizacji czy też kierowaniu na oddziały psychiatryczne szpitali, jak również zbyt szybkiemu umieszczaniu osób z niepełnosprawnością w takich jednostkach po wcześniejszym opuszczeniu tychże jednostek. Strategia przewiduje ustalenie priorytetu dla tymczasowych pobytów w szpitalach zamiast dla stałego umieszczania osób z niepełnosprawnością w takich jednostkach. Środkiem ku temu ma

⁷ Ibidem

⁸ Ibidem

być przede wszystkim prowadzenie odpowiedniej polityki informacyjnej wśród osób decyzyjnych, pracowników socjalnych oraz sędziów sądów powszechnych⁹.

Regulacja ta podkreśla również status języka migowego. Pamiętać należy, że art. 8 ust. 3 Federalnej Ustawy Konstytucyjnej Republiki Austrii podaje, że język migowy ma status odrębnego języka w Austrii. W tym zakresie austriacka polityka przewiduje rewizję ustawodawstwa dotyczącego języka migowego w Austrii, promocję tego języka wśród obywateli, w szkole oraz wśród dorosłych, prowadzenie szkoleń pracowników socjalnych zajmujących się osobami posługującymi się językiem migowym.

Trzeba również zwrócić uwagę na konieczność zwiększania świadomości lokalnych władz samorządowych w tym zakresie, jak również podmiotów prywatnych i całej opinii publicznej. W tym celu dokument przewiduje konieczność tworzenia dokumentów informacyjnych w formie umożliwiającej ich dostępność dla osób niepełnosprawnych, nadto prowadzenie kampanii informacyjnych w tym zakresie¹⁰.

Narodowy Plan podkreśla też konieczność ograniczania barier administracyjnych oraz barier logistycznych dotyczących osób z niepełnosprawnością poprzez budowanie wind w budynkach użyteczności publicznej, dostosowywanie toalet do użyteczności publicznej, tworzenie systemów dotykowych i wysoko-kontrastowych napisów dla niedowidzących, a także rozbudowywanie e-administracji, umożliwiającej niepełnosprawnym załatwianie spraw administracyjnych za pośrednictwem systemów elektronicznych. W tym celu program przewiduje prowadzenie działań polegających na rekonstrukcji, renowacji budynków użyteczności publicznej w celu dostosowania ich do potrzeb osób z niepełnosprawnością, dostosowywanie budynków do indywidualnych potrzeb niepełnosprawnych, formułowanie strategii dotyczących nowopowstających budynków użyteczności publicznej w duchu przyjaznym w stosunku do osób z niepełnosprawnością, tworzenie dokumentów informacyjnych, rozbudowywanie środków komunikacji za pośrednictwem systemów elektronicznych.

Austriacka strategia dotycząca polityki wobec osób niepełnosprawnych odnosi się również do transportu jako środka ułatwiającego mobilność osób z niepełnosprawnością oraz ich niezależne życie. W tym zakresie Narodowy Plan przewiduje odnowienie i modernizację środków lokalnego transportu, tworzenie ułatwień poprzez przygotowanie systemów komunikatów skierowanych do osób z niepełnosprawnością w środkach komunikacji masowej, podejmowanie działań zmierzających do uświadamiania przewoźników odnośnie do konieczności wprowadzania w środkach transportu udogodnień dla niepełnosprawnych pasażerów, ujednolicanie systemów taryfowych dla pasażerów. W tym zakresie Republika

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

Austriacka przewiduje podejmowanie takich środków, jak: prowadzenie szkoleń dotyczących ulepszania austriackich środków komunikacji masowej w celu ułatwienia korzystania z nich przez pasażerów niepełnosprawnych, wspieranie rozwiązań technicznych ułatwiających funkcjonowanie niepełnosprawnym, ujednolicanie taryf opłat dotyczących korzystania z transportu publicznego, prowadzenie kampanii informacyjnych dotyczących korzystania ze środków komunikacji masowej przez niepełnosprawnych¹¹.

W zakresie poszerzania dostępu osób niepełnosprawnych do kultury, dokument Narodowego Planu przewiduje osiągnięcie celów w zakresie wolnego od barier dostępu do kultury dla osób niepełnosprawnych oraz tworzenie specjalnie dedykowanych dla osób z niepełnosprawnością programów kulturalnych. W tym celu Republika Austriacka przewiduje wprowadzenie następujących środków osiągnięcia tych celów: tworzenie specjalnych środków zapobiegania ograniczeniom dostępu do kultury osobom z niepełnosprawnością we współpracy z muzeami federalnymi oraz Austriacką Biblioteką Federalną, stworzenie planu ułatwienia wolnego od barier dostępu do dóbr kultury, stworzenie możliwości wolnego od opłat dostępu do instytucji kultury osobom do 19. roku życia za pośrednictwem systemu szkolnictwa.

Austriacka polityka odnosi się również do włączenia osób z niepełnosprawnością w uprawianie sportu poprzez ułatwianie dostępu do obiektów użyteczności publicznej służących do uprawiania sportu, rozwijanie programów umożliwiających aktywizację niepełnosprawnych w zakresie sportu, rozwijanie sportu osób z niepełnosprawnością.

W zakresie polityki medialnej Republika Austriacka zmierza do ograniczenia obrazu dotychczas prezentującego osoby niepełnosprawne w mediach jako ludzi wykluczonych ze społeczeństwa. Narodowy Plan podkreśla w tym miejscu rolę austriackiej telewizji publicznej w promowaniu pozytywnego wizerunku osób z niepełnosprawnością. Dokument przewiduje osiągnięcie takich celów, jak: zwiększenie emisji programów telewizyjnych dotyczących osób z niepełnosprawnością w austriackiej telewizji publicznej, promowanie bardziej zbalansowanego obrazu osób niepełnosprawnych w austriackiej telewizji, większa promocja programów telewizyjnych dotyczących niepełnosprawnych¹².

Austriacki dokument Narodowego Planu zauważa, że również rozwój nowoczesnych technologii informacyjnych może powodować powstawanie różnicy pomiędzy pełnosprawnymi a niepełnosprawnymi. W tym zakresie Republika Austriacka przewiduje promowanie i pomoc osobom niepełnosprawnym w zakresie korzystania z nowoczesnych technologii informacyjnych. Republika Austriacka planuje w tym celu rozpowszechnianie szerokopasmowego

¹¹ Ibidem

¹² Ibidem

Internetu na terytoriach wiejskich, rozwijanie wszelkich systemów elektronicznych i informatycznych służących pomocą osobom niepełnosprawnym, wspieranie technologii ułatwiających funkcjonowanie niepełnosprawnym, wspieranie rozwoju sieci telekomunikacyjnych w celu ułatwiania funkcjonowania systemów telekomunikacyjnych¹³.

Nadto, austriacka polityka wobec osób z niepełnosprawnością, wprowadzona dokumentem Narodowego Planu, zakłada tworzenie przyjaznych warunków dla osób niepełnosprawnych w budownictwie mieszkaniowym. Celem jest zapewnienie jednolitych przepisów na szczeblu samorządowym, dotyczących budownictwa mieszkaniowego. Standardem jest tutaj norma ONORM B 1600. Motywem ustanowienia tych standardów są warunki nowopowstających budynków dla osób z niepełnosprawnością. Poza osiągnięciem harmonijnych zasad w zakresie budownictwa Republika Austriacka planuje również uzyskanie rezultatów w zakresie doradzania oraz planowania na płaszczyźnie przystosowań konstrukcji budowlanych na potrzeby osób z niepełnosprawnością¹⁴.

Narodowy Plan Promocji Równych Szans wobec Osób Niepełnosprawnych na lata 2015–2020 – strategia Republiki Czeskiej w zakresie ogólnokrajowej polityki wobec osób niepełnosprawnych

Dokumentem zawierającym strategię Republiki Czeskiej dotyczącej polityki wobec osób z niepełnosprawnością jest Narodowy Plan Promocji Równych Szans wobec Osób Niepełnosprawnych na lata 2015–2020, zatwierdzony przez Rząd Republiki Czeskiej 25 maja 2015 r. Na wstępie do tego dokumentu znajduje się stwierdzenie, że w ciągu ostatnich dwudziestu pięciu lat Republika Czeska znalazła swoje miejsce wśród państw będących świadomymi roli wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością. Celem tego dokumentu jest promowanie i wspieranie integracji osób z niepełnosprawnością w celu prawidłowego wypełniania postanowień Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych. Autorzy stwierdzają, że pomimo wypełniania przez Republikę Czeską szeregu nakazów płynących z Konwencji Narodów Zjednoczonych w dalszym ciągu pozostaje jeszcze kilka istotnych zagadnień dla pełnej implementacji postanowień konwencji.

Autorzy Planu zauważają, że prawa osób z niepełnosprawnością nie są respektowane w dziedzinie zatrudniania. Poza tym Republika Czeska powinna kontynuować swoje działania w zakresie dostosowywania budynków publicznych oraz środków transportu masowego do potrzeb osób niepełnosprawnych. Autorzy czeskiego Planu zauważają konieczność poprawy infrastruktury budowlanej

¹³ Ibidem

¹⁴ Ibidem

dla osób niepełnosprawnych przede wszystkim w zakresie prawa budowlanego. Republika Czeska zauważa również konieczność poprawy włączania osób z niepełnosprawnością do systemu szkolnictwa, w tym również w system szkolnictwa wyższego. Autorzy raportu dostrzegają też potrzebę stworzenia bardziej transparentnego systemu finansowania usług państwowych świadczonych na rzecz osób z niepełnosprawnością¹⁵.

Pierwszym obszarem, który wyróżnia Narodowy Plan Republiki Czeskiej, jest „Równe traktowanie oraz przeciwdziałanie dyskryminacji osób z niepełnosprawnością”. Wskazać należy, że podstawą rozwiązań przewidywanych przez Narodowy Plan jego autorzy widzą w postanowieniach Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób z Niepełnosprawnością, w tym przede wszystkim w art. 5 Konwencji Narodów Zjednoczonych przewidującym równość niepełnosprawnych i pełnosprawnych oraz zakazującym wszelkiej dyskryminacji osób niepełnosprawnych. Przepis ten przewiduje również, że państwa-sygnatariusze powinny podejmować wszelkie środki konieczne do zapewnienia równości niepełnosprawnych i pełnosprawnych.

Autorzy Planu zauważają, że równe prawa osób z niepełnosprawnością oraz pełnosprawnych oznaczają nie tylko równe traktowanie przez organy władzy publicznej, ale również aktywne działanie państwa na rzecz ułatwiania funkcjonowania osób niepełnosprawnych poprzez wprowadzanie technologii przyjaznych niepełnosprawnym czy też udogodnienia w budynkach użyteczności publicznej¹⁶.

W zakresie zapobiegania dyskryminacji i umacniania równego traktowania osób z niepełnosprawnością oraz pełnosprawnych Republika Czeska w Narodowym Planie z 2015 r. wyznaczyła sobie następujące cele: przygotowanie i złożenie propozycji mechanizmu kontrolującego wykonywanie Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych, przygotowanie oraz złożenie propozycji ratyfikowania protokołu dodatkowego do Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych, stosowanie przy wszelkich inicjatywach legislacyjnych lub faktycznych zasady kompleksowego planowania uwzględniającego podejmowanie przedsięwzięć, biorąc pod uwagę tworzenie udogodnień dla osób z niepełnosprawnością, podejmowanie przy przedsięwzięciach dotyczących osób z niepełnosprawnością decyzji przy uwzględnieniu udziału przedstawicieli osób z niepełnosprawnością, a także zwracanie przy tych działaniach uwagi na wszelkie inne aspekty dyskryminacji ze względu na płeć, wiek czy pochodzenie etniczne¹⁷.

Republika Czeska wskazuje również na wynikającą z art. 8 konwencji konieczność poszerzania świadomości o sytuacji osób z niepełnosprawnością

¹⁵ National Plan for the Promotion of Equal Opportunities for Persons with Disabilities 2015–2020, Prague, 2015

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Ibidem

w społeczeństwie oraz promowania szacunku w stosunku do osób z niepełnością i ich praw, a także do przełamywania stereotypów oraz uprzedzeń w stosunku do osób z niepełnosprawnością. Autorzy dokumentu zauważają, że właśnie takie uprzedzenia oraz stereotypy dotyczące osób z niepełnosprawnością stanowią barierę utrudniającą pełniejszą integrację osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem. Sposób traktowania osób z niepełnosprawnością według autorów Planu jest właśnie wypadkową świadomości społecznej dotyczącej niepełnosprawności. Polityka antydyskryminacyjna wobec niepełnosprawnych nie może w pełni osiągnąć swoich celów bez powiększania wiedzy społeczeństwa. Autorzy Planu zauważają, że w dalszym ciągu istnieje zjawisko występowania nietolerancji wobec osób niepełnosprawnych umysłowo¹⁸.

Republika Czeska zauważa, że generalnie poziom wiedzy odnośnie do problemów osób niepełnosprawnych poprawia się, jednakże wymaga on dalszych czynności w zakresie działań informacyjnych. Jako istotne autorzy raportu oceniają również rozszerzenie edukacji pracodawców w sektorze publicznym oraz na wszystkich poziomach administracji publicznej. W tym zakresie Republika Czeska przewiduje przyznawanie raz w roku przez Rządową Radę do spraw Osób Niepełnosprawnych nagrody za najlepszą pracę w zakresie publikacji dotyczących osób niepełnosprawnych, promowanie edukacyjnych oraz informacyjnych programów zmierzających do wyrównania szans osób z niepełnosprawnością, organizowanie kampanii poszerzających świadomość społeczną dotyczącą osób niepełnosprawnych, organizowanie konferencji oraz seminariów na temat sytuacji osób z niepełnosprawnością, podwyższanie świadomości prawnej oraz społecznej osób z niepełnosprawnością, rozpowszechnianie tematyki antydyskryminacyjnej poprzez rozpowszechnianie treści antydyskryminacyjnych dzięki ulotkom oraz środkiem masowego przekazu, takim jak radio czy telewizja¹⁹.

Republika Czeska przewiduje też wprowadzanie programów mających na celu zwalczanie stereotypów dotyczących osób z niepełnosprawnością oraz walkę z negatywnym nastawieniem obywateli do osób z niepełnosprawnością. W zakresie edukacji pracodawców autorzy Planu proponują prowadzenie szkoleń dla pracodawców związanych z tematyką osób z niepełnosprawnością oraz strategiami komunikowania z określonymi grupami osób niepełnosprawnych. Jednocześnie autorzy Planu przewidują również konieczność poszerzania świadomości dotyczącej funkcjonowania osób z niepełnosprawnością w zakresie szkoleń dla sędziów sądów powszechnych czy członków prokuratury w zakresie prawnych podstaw funkcjonowania osób z niepełnosprawnością wynikających przede wszystkim z Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych, a także w obrębie strategii komunikowania się z osobami z niepełnosprawnością.

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem

Republika Czeska przewiduje również zwiększenie świadomości pracowników służby więziennej dotyczącej zakazu dyskryminacji osób z niepełnosprawnością oraz wprowadzanie materiałów na temat możliwości osób z upośledzeniem słuchu w Czeskiej Policji²⁰.

W dalszej kolejności Narodowy Plan Republiki Czeskiej przewiduje wprowadzanie ułatwień w zakresie codziennego funkcjonowania osób z niepełnosprawnością w przestrzeni publicznej. Autorzy Planu wskazują na podstawy znajdujące się w art. 9 Konwencji Narodów Zjednoczonych, która zwraca uwagę na konieczność umożliwienia niezależnego funkcjonowania niepełnosprawnych poprzez eliminowanie barier fizycznych w dostępie do budynków, transportu, informacji czy też uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym. Autorzy Planu wskazują na konieczność przewyższania trudności w poruszaniu wynikających z powstawania budynków przed powstaniem czeskiej ustawy o Prawie Budowlanym oraz innych barier wynikających z nieefektywności prawa budowlanego. W Planie zwraca się uwagę na niezbędność stałego monitorowania ciągle pojawiających się utrudnień dla osób z niepełnosprawnością w dostępie do budynków z uwagi na nieprzestrzeganie przepisów budowlanych. W opinii autorów raportu, budynki wolne od barier dla osób z niepełnosprawnością powinny powstawać gdziekolwiek jest to możliwe. Plan wskazuje na konieczność ustalenia jasnych i precyzyjnych dokumentów dotyczących dostępności budynków publicznych dla osób z niepełnosprawnością. Zwraca się również uwagę na konieczność wciągnięcia osób z niepełnosprawnością w proces planowania oraz akceptacji nowopowstających budynków²¹.

Oczywiście, tak jak w przypadku wszystkich rozwiązań, niezbędne jest prowadzenie regulacji prawnych, które umożliwią realizację konwencji oraz spowodują, że dane plany i strategie zostaną wprowadzone w życie i faktycznie przyczynią się do ułatwienia dostępu dla osób z niepełnosprawnością do jak najszerszej kategorii aktywności ludzkiego życia. Pamiętajmy o tym, że wszelkie inicjatywy, nawet jeżeli są słuszne, pociągają za sobą konsekwencje finansowe dla budżetu danego państwa oraz konieczność podjęcia procedur administracyjnych w zakresie przeprowadzenia drogi legislacyjnej, a następnie wdrożenia rozwiązań prawnych. Inicjatywy rządowe czy międzynarodowe są zawsze cenne, jeżeli zmierzają do usprawnienia życia obywateli, jednakże istotne jest, aby przyjąć całościową koncepcję poszczególnych rozwiązań prawnych.

W tym celu autorzy raportu proponują podjęcie następujących celów: sprawdzenie potrzeby powołania do życia profesjonalnej organizacji ekspertów do spraw budynków wolnych od barier dla niepełnosprawnych, stworzenie jednolitych norm dla planowania budynków wolnych od barier, przeprowadzenie analizy

²⁰ Ibidem

²¹ Ibidem

dostępności budynków wymiaru sprawiedliwości dla osób z niepełnosprawnością, stworzenie planu dostosowania takich budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnością, przeprowadzenie analizy dostępności obiektów opieki zdrowotnej w zakresie dostępności dla niepełnosprawnych, przede wszystkim na szczeblu lokalnym, monitorowanie oraz badanie krajowych standardów technicznych dotyczących budynków wolnych od barier dla niepełnosprawnych, dalsze wspieranie organizacji pozarządowych w zakresie promowania rozwiązań wolnych od barier dla osób z niepełnosprawnością, stworzenie Narodowego Programu Dostępności dla Wszystkich, który działałby w zakresie promowania rozwiązań przyjaznych niepełnosprawnym, powiększanie listy budynków zawierających rozwiązania umożliwiające ewakuacje osób z ograniczoną mobilnością czy z ograniczoną orientacją, usuwanie barier dla osób niepełnosprawnych znajdujących się w zakładach karnych, wyposażanie budynków użyteczności publicznej w sprzęt umożliwiający orientację w terenie osobom niedosłyszącym według zasady „co jest możliwe do usłyszenia, powinno być również widoczne dla osoby niedosłyszącej”²².

Nadto w zakresie przystosowywania środków komunikacji masowej dla ułatwienia funkcjonowania osobom z niepełnosprawnością Republika Czeska przewiduje doradzanie władzom urzędów – władzom lotnictwa cywilnego czy też kolei państwowych rozwiązań technicznych przyjaznych dla niepełnosprawnych, doradzanie przewoźnikom na temat wolnych od barier dla niepełnosprawnych środków przewozu lub innych środków komunikacyjnych, wprowadzanie zmian legislacyjnych w zakresie wymogów technicznych dla środków komunikacji, wspólne z Urzędem Transportu Publicznego ustalenie koncepcji dotyczącej wprowadzania do taboru kolejowego coraz większej liczby pojazdów wyposażonych w sposób umożliwiający korzystanie z nich przez osoby z ograniczoną zdolnością ruchową, wspieranie Planu Inteligentnego Systemu Transportu, ułatwiającego funkcjonowanie osobom z ograniczoną możliwością samodzielnego poruszania się oraz z ograniczoną możliwością orientacji w terenie²³.

Autorzy czeskiego Planu przewidują również jak najpełniejszą implementację art. 11 Konwencji Narodów Zjednoczonych w zakresie sytuacji kryzysowych oraz nadzwyczajnych, takich jak na przykład katastrofy naturalne. Autorzy raportu podkreślają, że element ten jest często powtarzającym się zagadnieniem analizowanym w zakresie integracji osób z niepełnosprawnością również w państwach, gdzie antydyskryminacyjna ochrona osób z niepełnosprawnością znajduje się na wysokim poziomie. Republika Czeska przewiduje w tym zakresie polepszenie standardów w zakresie integracji osób z niepełnosprawnością z systemami obrony cywilnej, zwiększaniu świadomości osób niepełnosprawnych co do ich

²² Ibidem

²³ Ibidem

samoochrony przed sytuacjami kryzysowymi poprzez organizowanie prelekcji, seminariów, konferencji²⁴.

W zgodzie z art. 12 Konwencji Narodów Zjednoczonych Republika Czeska przewiduje również poszerzenie praw osób niepełnosprawnych odnośnie do ich zdolności do dochodzenia swoich praw na drodze sądowej. Z tego przepisu konwencji pochodzi obowiązek państw-sygnatariuszy zapewnienia niepełnosprawnym wymaganej przez nich pomocy osób wyspecjalizowanych w zakresie, w jakim dochodzić będą oni swoich praw przed sądem. Ponadto, w art. 13 konwencji pojawia się obowiązek państw-sygnatariuszy wprowadzania do przepisów proceduralnych odpowiednich regulacji umożliwiających osobom z niepełnosprawnością prawidłowe dochodzenie swoich praw na drodze postępowania sądowego, z jednoczesnym wymogiem prowadzenia odpowiednich działań edukacyjnych wśród pracowników wymiaru sprawiedliwości, włącznie z pracownikami policji oraz służby więziennej.

W szczególności autorzy raportu zwracają uwagę na wprowadzoną do czeskiego kodeksu cywilnego koncepcję substytutu podejmującego decyzje za osoby z niepełnosprawnością, która powinna być zastąpiona koncepcją osoby jedynie pomagającej w podejmowaniu decyzji przez osoby z niepełnosprawnością. Koncepcja ta w sposób pełniejszy odzwierciedla prawo do autonomii woli jednostki ludzkiej, w tym także osób z niepełnosprawnością²⁵.

W tym zakresie autorzy dokumentu przewidują konieczność współpracy z osobami z niepełnosprawnością w zakresie rewizji postanowień czeskiego kodeksu cywilnego w kontekście art. 12 konwencji, w celu nadania krajowym regulacjom dotyczącym osób z niepełnosprawnością i ich reprezentacji charakteru w większym stopniu urzeczywistniającego nakazy płynące z konwencji. Ponadto autorzy raportu przewidują wprowadzenie ustawy o opiece nad osobami z niepełnosprawnością oraz przeprowadzenie szkoleń związanych z doradztwem oraz sprawowaniem opieki nad osobami niepełnosprawnymi przez profesjonalnych opiekunów, a także innych przedstawicieli niepełnosprawnych, w tym członków ich rodzin. W zakresie związanym z zapewnieniem niepełnosprawnym dostępu do wymiaru sprawiedliwości Republika Czeska planuje podejmować dalsze działania zmierzające do nagrywania rozpraw w celu ułatwienia funkcjonowania w nich niesłyszącym, obserwowanie funkcjonowania systemu umożliwiającego korzystanie z preferowanego systemu komunikacji przez osoby nieme, z ograniczeniem widzenia oraz głuchonieme, podnoszenie świadomości prawnej odnośnie do osób szczególnie narażonych na bycie ofiarami przestępstw z uwagi na swoją niepełnosprawność. Nadto, rewizji ma zostać poddany również system reprezentacji osób niepełnosprawnych w postępowaniach sądowych²⁶.

²⁴ Ibidem

²⁵ Ibidem

²⁶ Ibidem

Wnioski końcowe

W pierwszej kolejności za bardzo pozytywne należy uznać posiadanie przez państwa takie, jak Republika Czeska oraz Republika Austriacka, dokumentów stanowiących ogólnokrajową, ramową strategię dotyczącą polityki wobec osób z niepełnosprawnością. Dokumenty te stanowią wyznaczniki prowadzenia przez państwo polityki wobec osób z niepełnosprawnością. Wskazać należy, że główną zaletą dokumentów zawierających strategię polityki wobec osób z niepełnosprawności jest to, że w sposób skondensowany wyznaczają przed administracją państwową cele i zadania w zakresie polityki wobec osób z niepełnosprawnością. Ponadto, co bardzo istotne, dokumenty te, zwłaszcza zaś dokument austriacki, posiadają również wskazane możliwie precyzyjnie określone metody oraz środki prowadzące do osiągania przez państwo określonych celów w zakresie polityki państwowej wobec osób z niepełnosprawnością. Jednocześnie należy zauważyć, że dokument taki stanowi główny wyznacznik dla legislatora w zakresie celów i zadań polityki wobec osób z niepełnosprawnością, a także środków i metod ich realizacji.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że istnieje bardzo silna potrzeba sformułowania dokumentu regulującego w sposób skondensowany cele i zadania państwa w zakresie polityki wobec osób z niepełnosprawnością oraz metody i środki ich realizacji.

Oceniając przydatność poddanych analizie rozwiązań prawnych oraz ogólnokrajowych dokumentów ustanowionych w Republice Czeskiej, Republice Austriackiej oraz w Rzeczypospolitej Polskiej, wyznaczających kierunek polityki wobec osób niepełnosprawnych, należy wskazać, że dokument austriacki zawiera bardziej nowoczesne i bardziej precyzyjnie określone rozwiązania dotyczące polityki wobec osób niepełnosprawnych, co wynika oczywiście z bogatszego dorobku i tradycji legislacyjnej dotyczącej osób z niepełnosprawnością w Republice Austriackiej. Jednocześnie, mając na uwadze zasadniczo podobny poziom rozwoju ochrony praw osób niepełnosprawnych, należy również zauważyć przydatność zaproponowanych rozwiązań znajdujących się w czeskim Planie Działania na rzecz Osób z Niepełnosprawnością, zwłaszcza w zakresie kształtowania świadomości społecznej oraz prawnej w zakresie praw i sytuacji osób z niepełnosprawnością. Pamiętać należy, że w naszym kraju istnieje dokument w postaci Karty Osób Niepełnosprawnych, jednak jest on przestarzały, bo wydany w 1997 r. i zbyt ogólnikowy, by dokonywać jego porównania z analizowanymi dokumentami austriackim i czeskim.

Fakt, że strategia austriacka zawiera rozwiązania daleko idące i bardziej progresywne w stosunku do Republiki Czeskiej, wydaje się znajdować na podobnym stopniu rozwoju świadomości w zakresie osób z niepełnosprawnością, nie powinien powodować, że należy wykluczyć zaadaptowanie wielu rozwiązań

przyjętych w austriackiej strategii. Przeciwnie, należy stwierdzić, że zarówno autorzy powstającej w Polsce strategii wobec osób niepełnosprawnych powinni istotnie czerpać z rozwiązań wskazywanych w austriackim dokumencie.

Podkreślić należy, że na pełną aprobatę zasługuje będąca efektem austriackiego dorobku prawnego oraz społecznego naczelną zasadą, że osoby niepełnosprawne powinny być traktowane nie jako potrzebujące pomocy, ale jako mogące w pełni uczestniczyć w tym, co ma do zaoferowania życie w społeczeństwie. Jednocześnie nie można przecenić efektów wzorców austriackich w postaci wysokiego odsetka (około 47%) spraw spornych wszczynanych przez osoby niepełnosprawne, które kończą się na etapie przedsądowym – polubownym rozwiązaniem sporu. Podkreślić należy jednocześnie, że zgodnie z austriackim ustawodawstwem, prowadzenie mediacji w sprawach wszczynanych przez niepełnosprawnych jest obligatoryjne.

Powyższy pozytywny efekt w postaci wysokiego procentu spraw zakończonych w sposób polubowny, wiąże się z podkreślaną zarówno w dokumencie austriackim, jak również w dokumencie czeskim, wagą prowadzenia szeroko zakrojonych kampanii informacyjnym skierowanych właśnie do osób mających bezpośredni wpływ na stosowanie prawa wobec osób niepełnosprawnych – w tym przede wszystkim sędziów, członków prokuratur, głównie przez prowadzenie odpowiednich szkoleń dla tych osób oraz formułowanie dokumentów informacyjnych skierowanych do tych grup. Nadto, programy czeski i austriacki przewidują wszczęcie szerszej dyskusji publicznej w zakresie praw osób niepełnosprawnych. Za pozytywne należy uznać działania w zakresie tworzenia zbiorów orzecznictwa sądowego dotyczącego osób niepełnosprawnych oraz propagowania pozytywnych przykładów działania osób niepełnosprawnych. Wskazać należy, że powyższe rozwiązania, w tym w szczególności poszerzanie świadomości społecznej oraz świadomości prawnej wśród osób bezpośrednio stosujących prawo wobec osób niepełnosprawnych, zasługują na pełną aprobatę i wprowadzenie ich do powstającego polskiego dokumentu przewidującego strategię ogólnokrajową wobec osób niepełnosprawnych. Trzeba podkreślić, że mając na uwadze stan świadomości dotyczącej sytuacji osób niepełnosprawnych wśród osób pełniących funkcje urzędnicze oraz pracujących w organach zajmujących się opieką nad niepełnosprawnymi, wpływu wprowadzenia takich rozwiązań do polskiej strategii oraz ustawodawstwa nie sposób przecenić. Trzeba też zauważyć, że w naszym kraju brak jest zorganizowanych i skoordynowanych kampanii informacyjnych skierowanych właśnie do osób bezpośrednio stosujących prawo wobec osób niepełnosprawnych, w tym w szczególności wobec sędziów czy prokuratorów, a także osób pełniących funkcje urzędnicze.

Ponadto wyakcentować należy, że polskie ustawodawstwo, w przeciwieństwie do austriackiego, nie zawiera żadnej zinstytucjonalizowanej metody rozwiązywania spraw sądowych inicjowanych w sposób polubowny. Kreujący polską politykę

wobec osób niepełnosprawnych winni doprowadzić do połączenia prowadzenia polityki informacyjnej skierowanej do osób bezpośrednio stosujących prawo wobec osób niepełnosprawnych celem położenia podwalin pod możliwość implementacji do polskiego ustawodawstwa konsensualnych trybów rozwiązywania spraw z inicjatywy osób niepełnosprawnych.

Za interesujące na gruncie ewentualnego stworzenia nowego modelu opieki nad osobami z niepełnosprawnością na gruncie polskim należy uznać prezentowane w austriackim Narodowym Planie Działania dla Osób Niepełnosprawnych indywidualne podejście do każdego przypadku osoby niepełnosprawnej i tworzenie stanowisk dla pracowników socjalnych zajmujących się właśnie indywidualnymi przypadkami osób niepełnosprawnych zamiast tworzenia stanowisk, które są przeznaczone do rozwiązania ogólnie i rodzajowo określonych problemów związanych z egzystencją osób niepełnosprawnych. Należy zatem zauważyć, że właśnie w tym kierunku winno kierować swoją politykę wobec osób z niepełnosprawnością państwo polskie. Stwierdzić bowiem należy, że polski system pomocy osobom z niepełnosprawnością jest scentralizowany i nie wykazuje się elastycznym dostosowaniem oferowanej osobom z niepełnosprawnością pomocy publicznej. Trzeba zatem stwierdzić, że właśnie w takim duchu powinny być dokonywane zmiany instytucjonalne, dotyczące instytucji prowadzących pomoc przeznaczoną dla osób niepełnosprawnych.

Jednocześnie na aprobatę zasługuje nowoczesne podejście Republiki Austriackiej w zakresie dążenia do jak najpełniejszego urzeczywistnienia wynikającej z art. 19 Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych zasady niezależności osób niepełnosprawnych i prawa do umożliwienia takim osobom jak najpełniejszej realizacji praw do podejmowania samodzielnych decyzji i wypowiedzania się odnośnie do swojej sytuacji. Podkreślić należy, że takie nowoczesne stanowisko w sprawie realizacji wskazanego w art. 19 Konwencji Narodów Zjednoczonych prawa do niezależności osób niepełnosprawnych uwzględnia najwyższe standardy w zakresie regulacji międzynarodowych i może pozytywnie wpłynąć na poczucie poszanowania godności i praw osób z niepełnosprawnością przez nie same. Mając na uwadze zasadę prawa do niezależności, należy również podkreślić postulaty zawarte w austriackim planie, dotyczące prowadzenia edukacji wśród pracowników socjalnych oraz osób decyzyjnych wśród organów opieki społecznej dotyczącej możliwie jak najdłuższego pozostawiania osób niepełnosprawnych w warunkach umożliwiających im samodzielne funkcjonowanie, bez przedwczesnej hospitalizacji czy też umieszczania na oddziałach psychiatrycznych.

Zarówno dokument austriacki, jak i dokument czeski wskazują również na potrzebę prowadzenia działań w zakresie koordynacji polityki zmierzającej do eliminowania działań przestępczych, których ofiarami są osoby niepełnosprawne, w tym przede wszystkim przestępstw związanych z przemocą wobec osób

niepełnosprawnych oraz ich wykorzystywaniem. Należy zaaprobować środki wskazywane w dokumencie austriackim, takie jak wszczęcie szerszej dyskusji publicznej dotyczącej przestępstw, w których ofiarami są osoby niepełnosprawne, wspomniane już wcześniej prowadzenie zabiegów informacyjnych w zakresie poszerzania świadomości prawnej oraz świadomości społecznej sędziów sądów powszechnych i prokuratur. Nadto na aprobatę zasługuje w szczególności postulat wprowadzania asysty osób z wykształceniem psychologicznym lub pedagogicznym podczas trwających postępowań sądowych. Odnosząc powyższe rozważania do sytuacji osób z niepełnosprawnością, które są ofiarami lub potencjalnymi ofiarami przestępstw, należy wskazać, że polski system prawny nie zawiera żadnych szczególnych instytucjonalnych rozwiązań dotyczących osób z niepełnosprawnością, jak ofiar przestępstw, mimo że osoby te są narażone na przestępstwa, takie jak naruszanie nietykalności cielesnej, znieważenie, zgwałcenie. Wskazać należy, że często sprawcami przestępstw wobec osób z niepełnosprawnością są osoby im najbliższe czy też pracownicy zakładów, w których przebywają. Jednocześnie to właśnie takie osoby są przedstawicielami ustawowymi osób z niepełnosprawnością. Polskie uregulowania nie zawierają przepisów pozwalających na zapobieżenie skutkom takiego stanu rzeczy. Należy też podkreślić, że w polskim systemie prawnym przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej, jak i znieważenia, są ścigane jedynie w trybie oskarżenia prywatnego. Stanowi to bardzo istotną barierę dla realizacji praw osób z niepełnosprawnością dotkniętych skutkami takich przestępstw.

Na uwagę zasługuje również zaznaczająca się w dokumencie austriackim konieczność zwrócenia większej uwagi na koordynację polityki wobec osób z niepełnosprawnością na szczeblu samorządowym, poprzez prowadzenie odpowiednich kampanii informacyjnych czy też poprzez tworzenie dokumentów informacyjnych zwiększających świadomość władz samorządowych dotyczących problemów osób niepełnosprawnych. Konieczność ta powinna być również zaaprobowana na gruncie polskim z uwagi na kluczowy charakter działalności władz lokalnych dla rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych.

Na pełną aprobatę, zwłaszcza w kontekście przygotowywania ewentualnego dokumentu strategicznego polityki ogólnokrajowej wobec niepełnosprawnych, zasługują również działania wskazane w austriackim narodowym Planie dotyczące prowadzenia kampanii informacyjnych wśród przewoźników prowadzących środki masowej komunikacji, w tym przewoźników kolejowych i lotniczych, w celu przystosowywania środków komunikacji masowej do potrzeb osób niepełnosprawnych. Na uwagę również zasługuje postulat wspierania przez państwo nowoczesnych technologii tworzonych z myślą o produkowaniu pojazdów wykorzystywanych w komunikacji masowej. Należy stwierdzić, że istotnym elementem polepszania sytuacji osób niepełnosprawnych podczas ich korzystania ze środków komunikacji masowej są również wskazywane w Narodowym Planie

czeskim postulaty powoływania dedykowanych ciał doradczych wyspecjalizowanych w analizowaniu i wprowadzaniu w życie rozwiązań przyjaznych dla osób niepełnosprawnych. Wszystkie wymienione powyżej elementy należy uznać za przydatne dla poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych podczas ich korzystania ze środków komunikacji masowej. Widząc postępy, jakie czyni polskie państwo w zakresie dostosowywania infrastruktury oraz transportu do potrzeb osób z niepełnosprawnością, zawarte w ustawie prawo budowlane czy licznych rozporządzeniach Ministra Transportu i Infrastruktury, należy wskazać, że śladem polityki austriackiej państwo polskie powinno również szerzej działać właśnie z przedsiębiorstwami technicznymi produkującymi środki masowej komunikacji, jak i z samymi przewoźnikami.

Nadto na pełną aprobatę zasługują podczas formułowania dokumentu polskiej strategii polityki ogólnokrajowej postulaty wskazane w austriackim dokumencie, dotyczące aktywizacji osób niepełnosprawnych na gruncie sportowym oraz na gruncie kulturalnym. W tym zakresie należy zwrócić szczególną uwagę na formułowane w dokumencie austriackim postulaty dotyczące współpracy z państwowymi instytucjami kultury, takimi jak na przykład muzea państwowe, w zakresie promowania uczestnictwa osób niepełnosprawnych w kulturze, w tym na przykład poprzez umożliwianie osobom niepełnosprawnym w wieku do lat 19. bezpłatnego wstępu do instytucji kultury. Należy również zwrócić uwagę na znajdujące się w austriackim Narodowym Planie propozycje oddziaływania na społeczeństwo za pośrednictwem telewizji publicznej w celu promowania pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych oraz w celu przełamywania stereotypów związanych z niepełnosprawnymi. Nadto, zwłaszcza w warunkach polskich, należy wskazać, że istnieje potrzeba zapewnienia osobom niepełnosprawnym większego udziału w społeczeństwie poprzez rozszerzanie dostępu do Internetu szerokopasmowego w szczególności na terenach mniej zurbanizowanych. Mając na uwadze brak polskich regulacji ustawowych dotyczących udziału osób z niepełnosprawnością w kulturze, należy podzielić wskazane w dokumentach austriackich i czeskich postulaty dotyczące rozszerzania uczestnictwa osób z niepełnosprawnością w kulturze.

Analizując postulaty zawarte w Narodowym Planie Republiki Czeskiej, trzeba zwrócić uwagę, że ze względu na wspomniany już wcześniej mniej obszerny dorobek w zakresie tradycji ochrony praw osób niepełnosprawnych oraz świadomość społeczną i prawną społeczeństwa czeskiego dotyczącą osób niepełnosprawnych należy wskazać, że dokument ten skupia się w szczególności na promowaniu świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony praw osób niepełnosprawnych. Podkreślić należy istotę zabiegu, na konieczność którego wskazują autorzy czeskiego raportu w zakresie przełamywania stereotypów oraz wszelkich innych uprzedzeń wobec osób niepełnosprawnych. Autorzy tego dokumentu słusznie podkreślają bowiem, że funkcjonujące w społeczeństwie stereotypy oraz brak

świadomości prawnej na odpowiednim poziomie są przyczynami mniejszego stopnia integracji osób niepełnosprawnych ze społeczeństwem.

Nadto, interesujące dla autorów polskiego Planu Strategii Polityki Ogólnokrajowej w stosunku do osób niepełnosprawnych są postulaty dotyczące powoływania ciał doradczych przy urzędach zajmujących się komunikacją za pomocą środków masowego przekazu czy też innego charakteru doradztwo w sprawach osób niepełnosprawnych skierowane do przewoźników świadczących usługi masowego transportu. Należy też zwrócić uwagę na zawarte w czeskim raporcie postulaty dotyczące wprowadzania ułatwień w dostępie do budynków użyteczności publicznej, zwłaszcza na postulaty dokonania rewizji Ustawy o Prawie Budowlanym oraz w Narodowym Programie Dostępności dla Wszystkich. Jednocześnie trzeba skupić się na elemencie, który pozostaje zaniedbany również w państwach charakteryzujących się wysokim poziomem ochrony praw osób niepełnosprawnych w postaci rozwiązań proponujących udogodnienia niepełnosprawnym w czasie radzenia sobie przez ludność cywilną w sytuacji klęsk żywiołowych. Ponadto, autorzy polskiej strategii polityki ogólnokrajowej wobec osób niepełnosprawnych powinni poddać analizie przydatność wymienionych w czeskim raporcie środków zmierzających do polepszenia sytuacji osób niepełnosprawnych w zakresie pełniejszego uczestnictwa niepełnosprawnych w wymiarze sprawiedliwości.

Mając na uwadze powyższe rozważania, należy stwierdzić, że analizowane w niniejszym piśmie dokumenty Narodowego Planu Działania Osób Niepełnosprawnych Republiki Austriackiej oraz Narodowego Planu Promocji Równych Szans Osób Niepełnosprawnych Republiki Czeskiej trzeba uznać za przydatne dla autorów tworzonego dokumentu polskiej strategii polityki ogólnokrajowej w stosunku do osób niepełnosprawnych. W szczególności austriacki Narodowy Plan, jako dokument nowoczesny i zawierający bardziej szczegółowe i precyzyjne regulacje programu działania w celu integracji osób niepełnosprawnych, powinien stanowić przydatną pomoc dla osób tworzących bliźniaczy polski dokument.

Literatura

- National Action Plan on Disability 2012–2020, Strategy of Austrian Federal Government for the Implementation of the UN Disability Rights Convention, Federal Ministry of Labour Social Affairs and Consumer Protection Stubering 1,1010 Vienna, 2012
- National Plan for the Promotion of Equal Opportunities for Persons with Disabilities 2015–2020, Prague, 2015
- Polska droga do Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych ONZ*, red. Waszkiewicz A. M., Kraków, Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego, 2008
- Raport przygotowany w ramach projektu *Zatrudnienie osób niepełnosprawnych – perspektywy wzrostu*, red. Kryńska E., Warszawa, 2013

Sala K., *Polityka społeczna wobec osób niepełnosprawnych w Polsce*, „Wrocławskie Studia Politologiczne” 2016, Nr 21

Szerniawska M., *Znaczenie Ratyfikacji Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2012, Nr III(4)

Źródła internetowe

<http://www.watchdogpfron.pl/zapowiedz-strategii-na-rzecz-osob-niepelnosprawnych-oraz-narodowego-program-zatrudnienia-osob-niepelnosprawnych/>, [dostęp z dnia: 04.08.2017]

Akty prawne

Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r., Dz. U. 2012, poz. 1169

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. – Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, Monitor Polski 1997, Nr 50, poz. 475

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Dz. U. z 2016 r., poz. 2046

Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz. U. z 2016 r., poz. 1518

Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz. U. z 2017 r., poz. 1065

Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, Dz. U. 2016 r., poz. 1793

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Dz. U. z 2017 r., poz. 1383

Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz. U. z 2016 r., poz. 963

Ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, Dz. U. z 2016 r., poz. 277

Ustawa z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, Dz. U. z 2016 r., poz. 1037

Ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, Dz. U. z 2016 r., poz. 708

Ustawa z dnia 27 czerwca 2003 r. o rencie socjalnej, Dz. U. z 2013 r., poz. 982